

<https://doi.org/10.36719/2789-6919/41/77-80>

Şəms Səruhanova
20 nömrəli məktəb-lisey
<https://orcid.org/0009-0003-2581-8191>
shems.saruhanova@gmail.com

Təhsil və motivasiya: şagirdlərin öyrənmə həvəsinin artırılması üçün pedaqoji strategiyalar

Xülasə

Təhsil cəmiyyətin inkişafını əks etdirən və dövlətin sosial sifarişinə əsaslanan, fasiləsiz və mürəkkəb bir prosesdir. Bu proses pedaqoji və psixoloji baxımdan çoxşaxəli olmaqla, uzunmüddətli nəticələr verir və birgə səy tələb edir. Cəmiyyətin inkişaf səviyyəsi böyük ölçüdə təhsilin keyfiyyəti ilə müəyyən olunur. Bu gün təhsil, millətin gələcəyinin əsasını təşkil edən mühüm amildir. Ulu Öndər Heydər Əliyevin sözləri ilə desək: "Təhsil millətin gələcəyidir." Bu mənada, təhsil dövlətin prioritet sahələrindən biri olub, pedaqoji prosesin nəticələri və dəyəri baxımından xüsusi diqqət mərkəzindədir.

Təhsilin keyfiyyətli olması onun effektiv idarə edilməsindən başlayır. Elmi-texniki tərəqqinin sürətləndiyi və informasiyaların artdığı qloballaşan dövrdə təhsilin idarə edilməsi məsələsi daha da aktual olub. Bu baxımdan, ümumtəhsil məktəblərində pedaqoji, psixoloji və sosioloji cəhətdən əsaslandırılmış idarəetmə sisteminin yaradılması mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məqalədə təhsil və motivasiya, şagirdlərin öyrənmə həvəsinin artırılması üçün pedaqoji strategiyalar təhlil predmetinə çevrilir.

Açar sözlər: təhsil, motivasiya, həvəsləndirmə, şagird, strategiya

Shams Saruhanova
school-lyceum number 20
<https://orcid.org/0009-0003-2581-8191>
shems.saruhanova@gmail.com

Education and Motivation: Pedagogical Strategies for Increasing Student Learning Engagement

Abstract

Education is a continuous and complex process that reflects the development of society and is based on the social order of the state. This process, being pedagogically and psychologically multifaceted, gives long-term results and requires a joint effort. The level of development of society is largely determined by the quality of education. Today, education is an important factor that forms the basis of the nation's future. In the words of Great Leader Heydar Aliyev: "Education is the future of the nation." In this sense, education is one of the priority areas of the state, and it is the focus of special attention in terms of the results and value of the pedagogical process.

The quality of education begins with its effective management. In the era of globalization, where scientific and technical progress is accelerating and information is increasing, the issue of education management has become even more urgent. From this point of view, it is important to create a pedagogical, psychological and sociologically based management system in secondary schools. In the article, education and motivation, pedagogical strategies for increasing students' enthusiasm for learning become the subject of analysis.

Keywords: education, motivation, encouragement, student, strategy

Giriş

Təhsil, cəmiyyətin inkişafında əsas rol oynayan amillərdən biridir. Hər bir şəxsə öz potensialını kəşf etmək, biliyini artırmaq və özünə inamını yüksəltmək üçün təhsil almaq lazımdır. Ancaq təhsilə olan maraq və şövq motivasiya olmadan davam edə bilməz. Motivasiya şəxsə öz məqsədlərinə nail olmaq üçün daxili güc verir və onun təhsil prosesində müsbət nəticələr qazanmasına kömək edir.

Təhsil əsasən insanın intellektual, əxlaqi və sosial əsaslarını mükəmməlləşdirməyi nəzərdə tutur. O, sadəcə şansı artırmaq deyil, eyni zamanda şəxsi inkişafı və özünüidarəetmə bacarığını gücləndirir. XXI əsrin dünya bazarında təhsilli insanlar öz bacarıqları ilə işə götürənlərə daha çox şans yaradırlar.

Bununla yanaşı, təhsil insanı cəmiyyətə inteqrasiya etməkdə, onun düzgün əxlaqi və ədalətli davranış ölçülərini öyrənməkdə kömək edir. Bir həqiqətdir ki, təhsilli cəmiyyətlər daha demokratik, sülhpərvər və inkişaf etmiş olur.

Tədqiqat

Müasir tədris metodları ayrıca strateji yanaşmaları tətbiq edir və şagirdlərin öyrənmə məqsədləri və mühiti nəzərə alınaraq fərdi sinif mühitini formalaşdırmağa çalışır. Bu, öyrətmənin sırf məzmun təqdim etməkdən çox, şagirdlərin öz biliyi və mühiti ilə əlaqə quraraq məzmunu mənimsəmələrini təmin etməyə çalışması ilə əlaqəlidir.

Tədrisdə ünsiyyət həm də məlumatı öyrənmələrə çatdıran ən mühüm amildir. İstənilən təhrif və ya səmərəsiz ünsiyyət yanlış məlumatlara və ya hətta anlaşılmazlığa səbəb ola bilər. Petti qeyd etdi:

Praktikada, effektiv ünsiyyətin qarşısını alan və ya əngəlləyən bir sıra maneələr mövcuddur. Tədrisdə ünsiyyət həm də məlumatı öyrənmələrə çatdıran ən mühüm amildir. İstənilən təhrif və ya səmərəsiz ünsiyyət yanlış məlumatlara və ya hətta anlaşılmazlığa səbəb ola bilər.

Motivasiya və onun rolunu anlamaq- Motivasiya, şəxsin bir hərəkəti, ya da davranışı icra etməsi üçün daxildən gələn və ya kənar təsirlər nəticəsində yaranan həvədir. Motivasiya iki çeşiddə olur: daxili və xarici motivasiya (Abbasov, 2010).

Daxili motivasiya: Bu motivasiya şəxsin öz maraqları, ehtirasları və öyrənməyə olan sevgisindən irəli gəlir. Məsələn, bir şəxs dünya tarixini sevdiyi üçün oxuyursa, bu, daxili motivasiyadır.

Xarici motivasiya: Xarici motivasiya şəxsə verilən mükafatlar, cəzalardan qaçınma və ya kənardan gələn stimullar vasitəsilə yaranır. Məsələn, imtahandan yüksək bal almaq üçün oxumaq xarici motivasiyaya nümunədir.

Hər iki motivasiya formu vacibdir, amma davamlı müsbət dəyişikliyə nail olmaq üçün daxili motivasiyanın daha çox təşviq edilməsi lazımdır.

Təhsil və motivasiyanı birləşdirən strategiyalar. Hər bir şəxs təhsil prosesində öz məqsədlərini açıq şəkildə təyin etməlidir. Bu məqsədlər şəxsi maraqlara və üstünlüklərə uyğun olmalıdır (Cavadov, 2008).

Məktəb mühiti, müəllimlər və ailələr şəxsə müsbət bir təhsil mühiti yaratmaqda kömək etməlidir. Bu, özünə inamı artırır.

Təkmilləşdirmə və ödülləndirmə: Şəxsi nailiyyətlər kiçik olsa da qiymətləndirilməli və ödülləndirilməlidir. Bu, motivasiyanı davam etdirməyə yardımcı olur.

Rahət öyrənmə metodları: Təhsili daha əyləncəli və maraqlı edən metodların istifadəsi motivasiyanı artırır.

Təhsil prosesində şagirdlərin öyrənmə həvəsi, məqsədlərinə nail olmaq üçün əsas təkanverici amillərdən biridir. Şagirdlərin maraq və motivasiyasını artırmaq təhsil keyfiyyətini yaxşılaşdırır, onları daha yaradıcı və düzgün şəxsiyyətlər kimi formalaşdırır. Bu məqalədə, şagirdlərin öyrənmə həvəsinin artırılması yolları araşdırılacaq (Ağamalıyev, 1998).

Modern təhsil sistemləri, tədris prosesini şagird mərkəzli yanaşma üzərində qurur. Bu, şagirdlərin aktiv şəkildə dərslərdə iştirak etməsi və bilik özəlləşdirmə prosesinə daha yaxından cəlb olunması deməkdir. Şagirdlərə kiçik qruplarla işlər aparma, interaktiv texnologiyalardan istifadə və oyunlarla öyrətmə kimi metodların tətbiqi daha çox maraq oyada bilər.

Öyrənmə mühitinin rahat və təşviqedici olması, şagirdlərin öyrənmə həvəsini artırır. Müəllim və şagird arasındakı özəl əlaqənin müsbət istiqamətdə qurulması, şagirdlərin özünəinam hissini artırır. Kritik, amma eyni zamanda motivasiyaedici əlaqə, şagirdlərin təkmilləşmə prosesinə şüurla yanaşmasını təmin edir.

Hər hansı bir nailiyyətin tanınması şagirdlərdə motivasiya yaratmağın effektiv yollarındandır. Məsələn, şagirdlərə kiçik hədiyyələr, diplomlar və ya sinifdə ictimai tərəfdən təqdir kimi sadə çıxış yolları çox şey ifadə edir. Bu yanaşma şagirdlərin öyrənmə prosesinə müsbət şəkildə təsir edir (Abbasov, 2008).

Hər bir şagirdin maraqları və qabiliyyətləri fərqlidir. Dərslük materiallarının və öyrətmə metodlarının şagirdin şəxsi maraqlarına və ehtiyaclarına uyğun şəkildə tətbiqi, onların daha yaxşı nəticələr əldə etməsinə imkan yaradır.

Müsir texnologiyaların istifadəsi, şagirdlərin öyrənmə prosesinə marağını artırır. Məsələn, tədris proqramları, interaktiv oyunlar və ya virtual realıq texnologiyaları kimi vasitələr şagirdlərin bilik əldə etmə prosesini daha maraqlı və effektiv edir.

Şagirdlərə verilən geri əlaqə onların nəyi düzgün etdiyini və harada təkmilləşə biləcəklərini göstərir. Düzgün strukturla verilmiş geri əlaqə, şagirdlərin öyrənmə prosesinə daha şəffaf və effektiv yanaşmasına təkan verir.

Şagirdlərin öyrənmə həvəsinin artırılması çoxmərtəbəli bir prosesdir və müəyyənlik tələb edir. Bu istiqamətdə mədəni, texnoloji və psixoloji amillərə diqqət yetirilir (Qardaşov, 2004).

Təhsil prosesində şagirdlərin motivasiyası vacib rol oynayır. Motivasiya öyrənmə prosesinin keyfiyyətini təyin edir və şagirdlərin müvəffəqiyyətli nəticələrə nail olmasında əsas amillərdən biridir. Buna görə, müəllimlərin şagirdlərin öyrənmə həvəsini artırmaq üçün effektiv metodlardan istifadə etməsi vacibdir.

Motivasiya, insanı bir hərəkətə sürükləyən daxili və xarici təsirlərin cəmidir. Şagird motivasiyası iki cür ola bilər: daxili motivasiya və xarici motivasiya. Daxili motivasiya şagirdin öz maraqları və təbiətində olan öyrənmə ehtiyacı ilə formalaşır. Xarici motivasiya isə mükafat, qiymət və ya digər kənardan verilən stimullarla yaranır.

Şagirdlərin öyrənmə həvəsinin artırılması yolları aşağıdakılardır:

1. *Fərdi yanaşma* - Hər bir şagirdin maraqları, qabiliyyətləri və ehtiyacları müxtəlifdir. Fərdi yanaşma şagirdlərin potensialını ortaya qoymasına yardımcı olur. Məsələn, şagirdin sevdiyi mövzularla əlaqələndirilməsi onun marağını artırmağa bilər.

2. *Mənimsəməyə yardımcı vasitələr* - Audiovizual texnologiyalar, interaktiv proqramlar və oyunlar şagirdlərin dərslə maraqlanmasına yardım edir. Bu metodlar vasitəsilə öyrənmə prosesi daha əyləncəli və maraqlı hala gəlir.

3. *Tərif və təşəkkür* - Şagirdlərin nailiyyətləri üçün təriflənməsi, onların özünə inamını artırır və öyrənməyə daha çox səy göstərmələrinə səbəb olur. Təşəkküredici sözlər, sertifikatlar və ya kiçik hədiyyələr şagird motivasiyasını artırmağa bilər.

4. *Qrup fəaliyyətləri* - Komanda halında çalışma şagirdlərin sosial bacarıqlarını təkmilləşdirir və bir-birilərindən öyrənmək imkanı yaradır. Bu metod şagirdlər arasında şəxsi rəqabəti deyil, əksinə, birgə öyrənmə ruhunu təşviq edir.

5. *Rəqabətçi oyunlar və yarışlar* - oyunlar və yarışlar vasitəsilə şagirdlərin öyrənməyə həvəsi artırıla bilər. Bu cür yanaşmalar, şagirdlərin diqqətini cəlb etməklə yanaşı, onlara öyrənmə prosesinin maraqlı olduğunu da göstərir (Əsgərov, 2002).

Nəticə

Şagirdlərə uyğun səviyyədə təlimatın verilməsi ən vacib məsələlərdən biridir. Şagirdlərə hazırkı bacarıq səviyyələrini nəzərə almadan onların səviyyəsini aşan məlumat və materiallar təqdim edildikdə, onlar məyus olur və dərslə cəlb olunmaqdan yayınan davranışlar göstərə bilərlər. Nəticə olaraq, müəllim onların cəlb edilməsi tələbini aradan qaldıra bilər (Bəylərov, 2011).

Bu, şagirdlərin özünə güvənini və öz inkişafını dəstəkləmək məqsədilə təlimatın differensiallaşdırılması və adaptasiya edilməsi tələb olunur. Müəllimlər, şagirdlərin fərqli öyrənmə stili, səviyyəsi və ehtiyaclarına əsaslanaraq dərsləri tənzimləməlidirlər. Bu, şagirdlərin motivasiyasını artırmağa, öz

potensiallarını maksimuma çıxarmağa və effektiv öyrənmə mühitini təmin etməyə kömək edir. Bu məqsədlə, müəllimlərin təlimat və strateji yanaşmalarını daima şagirdlərin ehtiyaclarına və səviyyələrinə uyğun şəkildə adaptasiya etmələri vacibdir. Bu, şagirdlərin öz öyrənmə proseslərində daha aktiv şəkildə iştirak etmələrini və öz potensiallarını həyata keçirmələrini təmin edir.

Şagirdlərin öyrənmə həvəsini artırmaq üçün müəllimlərin daim yeniliklərə açıq olması, interaktiv metodlardan istifadə etməsi və şagirdlərin maraqlarına uyğun fəaliyyətlər təşkil etməsi vacibdir. Bu yanaşmalar şagirdlərin öyrənmə prosesinə aktiv qoşulmasını təmin edir və onların mənimsəmə qabiliyyətini artırır.

Ədəbiyyat

1. Abbasov, A. (2008). Yeni kurikulumların xarakteristikası. *Kurikulum*, №1, s.31-37.
2. Abbasov, A. (2010). *Pedaqogika*. Tərcüməçi.
3. Ağamalıyev, R. (1998). *Azərbaycan təhsili 21-ci əsrə doğru: idarəetmə, prioritetlər, islahatlar*. Çapaşığı.
4. Əsgərov, Ş. (2002). *Biliyin Qiymətləndirilməsi*. Təhsil, mədəniyyət, incəsənət.
5. Bəylərov, E. (2011). *Şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsində yeni yanaşmalar*. *Kurikulum islahatı*. Tərcüməçi.
6. Qardaşov, T.B., Cavadov, İ.A. (2004). Təhsilin monitorinqi sistemi və onun növləri. *Təhsil Problemləri İnstitutunun elmi əsərləri*. № 1, s.35-38.
7. Cavadov, İ.A. (2005). Təhsilin keyfiyyətinin təminatında monitorinq və qiymətləndirmənin rolu. *Azərbaycan məktəbi*. № 5, s.15-21.
8. Mərdanov, M., Ağamalıyev, R., Mehrabov, A., Qardaşov, T. (2003). *Təhsil sistemində monitorinq və qiymətləndirmə*.

Daxil oldu: 03.12.2024

Baxışa göndərildi: 19.12.2024

Təsdiq edildi: 13.01.2025

Çap olundu: 28.01.2025